

Цап М. В.

*кандидат економічних наук,
викладач факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Калиняк Н. Ю.

*студентка економічного факультету
Ужгородського національного університету*

Tsap M. V.

*PhD in Economics,
Lecturer of the Faculty of International Economic Relations
Uzhgorod National University*

Kalinyak N. Yu.

*Student of the Faculty of Economics
Uzhgorod National University*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ТА РІВЕНЬ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано особливості позитивних та негативних аспектів імпортозаміщення у трактуванні різних науковців. Досліджено теоретичні аспекти державного регулювання імпортозаміщення, роль державної політики імпортозаміщення. Проаналізовано рівень імпортозалежності національного господарства України. Досліджено показники рівні імпортозалежності в різних регіонах України.

Ключові слова: імпортозаміщення, теоретичні аспекти, рівень імпортозалежності, національне господарство України.

Вступ і постановка проблеми. Усунення негативних тенденцій відповідно до реалізації стратегічних пріоритетів і завдань політики імпортозаміщення потребує уточнення й удосконалення теоретико-методичних положень, а також обґрунтування стратегічних пріоритетів та тактичних механізмів і засобів державної структурної політики імпортозаміщення та регулювання цього процесу заради реалізації економічної політики розвитку і зміцнення конкурентних позицій вітчизняних підприємств виробництва і торгівлі, формування у сфері товарообігу здорового конкурентного середовища та витіснення за рахунок цього товарів (послуг) некритичного імпорту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато вітчизняних і зарубіжних науковців досліджували цю тематику. Праці О. Амоші, В. Апопія, Л. Б альцеровіча, М. Білопольського, І. Бочана, У.Вайсенбургера, Б. Мізюка, О. Мних, Т. Осташко, Ю. Сафонова, Л. Федулової, М. Флейчук, В. Шевчука, С. Юрія та ін. Результати досліджень Р. Балдвіна, Я. Белінської, Т. Васильціва, Р. Грабовські, С. Давиденка, Я. Жаліла, Н. Ленга, А. Мазаракі, А. Сухорукова, М. Якубовського та ін. є вагомим теоретико-прикладним базисом державного регулювання процесу імпортозаміщення.

Мета статті – опрацювати теоретичні аспекти державного регулювання імпортозаміщення та проаналізувати рівень імпортозалежності національного господарства в різних регіонах України.

Результати дослідження.

І. Завсегдашня тлумачить імпортозаміщення як процес збільшення виробництва і внутрішнього споживання вітчизняних товарів за зниження споживання імпортованих товарів (у фізичному вираженні) [1, с. 39]. Як бачимо, автор наголошує на пріоритеті збільшення обсягів виробництва та продажу вітчизняних товарів на внутрішньому ринку. Однак упровадження процесу імпортозаміщення можливе за покращення передусім якісних характеристик вітчизняної продукції, тобто підвищення її конкуренто-

спроможності порівняно з імпортованими аналогами. А вже за таких умов з'являються можливості для нарощення внутрішнього ринку без застосування жорстких тарифних обмежень до імпорту.

С. Паззізіна пропонує розглядати імпортозаміщення як процес нарощування внутрішнього виробництва конкурентоспроможних замінників імпорту через реалізацію державної політики структурних зрушень, що відповідає потребам національного ринку та дозволяє збільшувати експорт товарів із високою доданою вартістю і збалансувати торговельний баланс країни [3, с. 10]. Вважаємо позитивним, що автор вбачає подвійний ефект від імпортозаміщення, тобто не лише розширення внутрішнього ринку, але й зростання експорту. Водночас незаперечним є те, що імпортозаміщення спрямоване передусім на внутрішній ринок.

Проте такі підходи, на наш погляд, не можуть вважатися досконалими передусім через неоднозначність зв'язку між розширенням внутрішнього ринку та обсягами імпорту. Так, за умов зростання платоспроможного попиту на внутрішньому ринку можливе й одночасне збільшення обсягів реалізації як вітчизняних, так й імпортованих товарів, причому навіть із переважаючими темпами приросту останніх, що не можна вважати імпортозаміщенням.

Проте імпортозаміщення є процесом, який об'єктивно не може розвиватися еволюційно, без створення для цього стимулюючих передумов і можливостей. Закономірно, що підприємницький капітал скоріше буде спрямовуватися за напрямками діяльності, де більша ресурсовіддача та вища ділова активність. Це, зокрема, підтверджується активним розвитком сфери товарного обігу, роздрібною торгівлею та інших форм торговельного посередництва на посттрансформаційному етапі розвитку економіки. При цьому нижча цінова конкурентоспроможність за невисокої купівельної спроможності населення, слабкість внутрішнього виробництва та недостатність протекціоністської політики відкриває широкі можливості для активізації діяльнос-

ті з постачання на внутрішній ринок імпортованих товарів, погіршуючи таким чином структурні характеристики розвитку сфери обігу товарів.

Тому для протидії процесам масштабної експансії товарів, виготовлених не на території держави, слід реалізувати важелі та інструменти державного регулювання. Вони особливо дієві ще на ранніх етапах відкриття внутрішнього ринку та збільшення обсягів імпорту товарів, коли ці процеси ще не набули синергічних ефектів. Адаптація на перших етапах імпортозаміщення на внутрішній ринок надходять товари споживчого попиту широкого асортименту. Попри їх здебільшого низьку якість, вони швидко охоплюють щоразу більшу ринкову частку за рахунок низьких цін та обмеженості доходів значної частини населення. Це пригнічує виробничий та збутовий потенціал вітчизняного виробництва, зменшуючи його обсяги та ефективність, змушуючи переходити в інші ринкові сегменти. Таким чином, експансія товарів широкого вжитку на внутрішній ринок посилюється включно із започаткуванням створення на території держави представництв та виробництв продукції нерезидентів.

Фактично з цього починається другий етап імпортонасичення, коли зростає потенціал постачання на внутрішній ринок продукції середнього та навіть високого цінних сегментів, які спроможні конкурувати з товарами, виготов-

леними на території держави. Цей етап стає переломним, оскільки імпортовані товари починають перемагати вже навіть не стільки в ціновій конкуренції, скільки все більше за рахунок засобів маркетингу, логістики, комерційної діяльності тощо. Таким чином, вітчизняне виробництво витісняється з ринку товарів кінцевого виробництва, переміщуючись у сферу обслуговування, постачання продукції первинної обробки, у торгово-посередницьку діяльність.

Третій етап пов'язаний із широкомасштабним створенням виробничих та торгових представництв іноземних товаровиробників. Вони посилюють власний контроль у системі логістики та постачання товарів, у фінансово-кредитній сфері, у секторі матеріально-технічного забезпечення, розподілу трудових ресурсів, інвестиційних потоків тощо. Таким чином підсилюються функціональні зв'язки і можливості суб'єктів, що просувають на внутрішній ринок товари і послуги. Це, своєю чергою, актуалізує всі негативні прояви, ризики та загрози критичного збільшення частки імпортованих товарів на внутрішньому ринку.

Тому вважаємо, що проблему імпортозаміщення слід передусім вирішувати шляхом більш активних та ефективних дій у системі державного регулювання економіки. При цьому цільові етапи державної політики можуть формуватися у зворотному порядку до охарактеризованої вище послідовності поглиблення кризової ситуації (рис. 1).

Послідовність розвитку кризових явищ у процесі насичення внутрішнього ринку імпортованими товарами

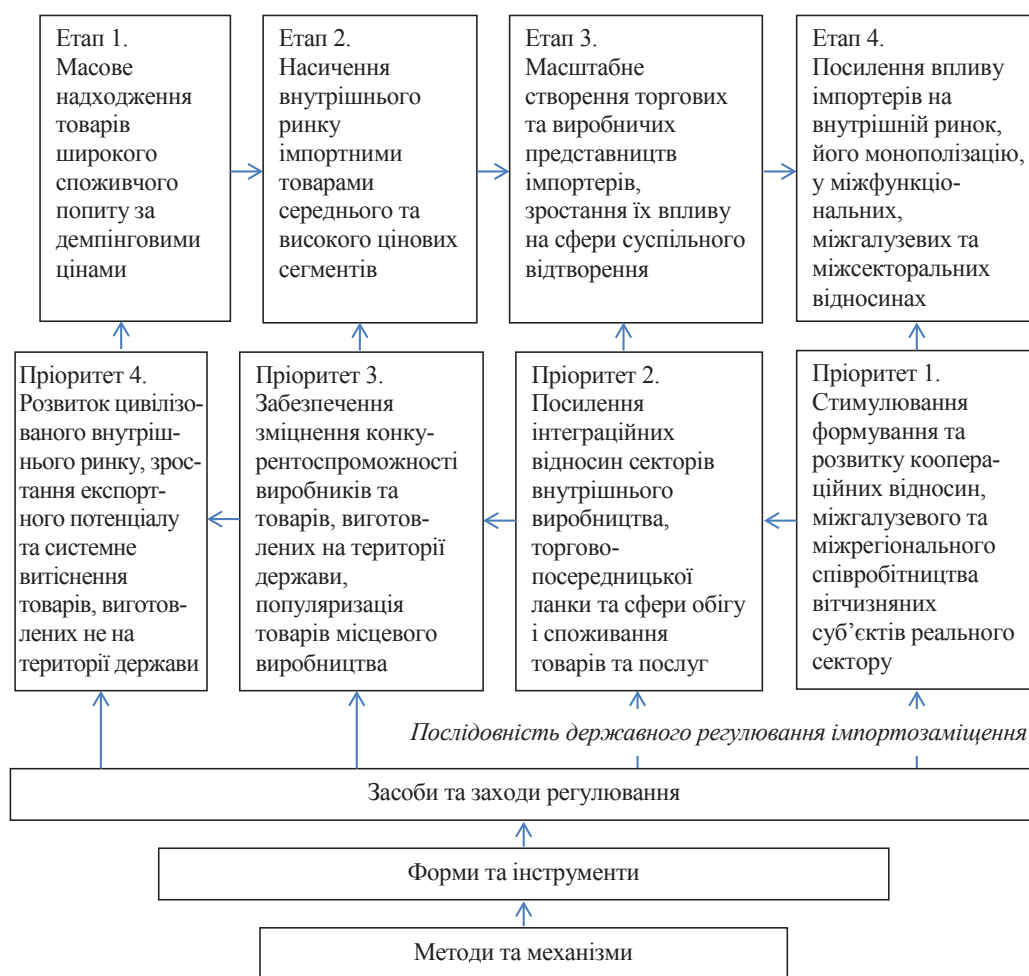

Рис. 1. Концептуальна етапність державного регулювання імпортозаміщення

Джерело: авторська розробка

Отже, важливість узагальнення теоретичних засад державного регулювання імпортозаміщення полягає в усвідомленні необхідності, переваг та особливостей, методів, механізмів, форм, інструментів, засобів та заходів, що можуть застосовуватися для виправлення ситуації, та покращення таким чином структурних характеристик розвитку внутрішнього ринку. Важливо зазначити, що залежно від міри поглиблення кризових явищ в економіці більш системною і комплексною має бути державна політика регулювання – від стимулювання формування та розвитку коопераційних відносин, міжгалузевого та міжрегіонального співробітництва вітчизняних суб'єктів реального сектору до розвитку цивілізованого внутрішнього ринку та системного витіснення товарів, виготовлених не на території держави (табл. 1.).

Державне регулювання імпортозаміщення може здійснюватися через методи адміністративного та економіч-

ного впливу на імпорт для посилення вітчизняної конкурентоспроможності продукції.

В економічній літературі (В. Шевчук, Д. Белов, С. Сільвестров та ін.) наводяться неоднозначні ставлення до реалізації державної політики імпортозаміщення. Попри очевидні переваги присутній і негативний досвід, коли не вдалося підвищити конкурентоспроможність галузей, де переважали імпортні товари, та водночас було погіршено ефективність експортоорієнтованих виробництв через зниження уваги до їх функціонування та обмеження державної підтримки, уповільнено темпи економічного зростання унаслідок закритості внутрішнього ринку та зменшення таким чином ділової активності у сфері купівлі-продажу товарів. Найявний і досвід колишніх держав радянського простору, коли держава була вимушена продавати на внутрішньому ринку менш якісну продукцію, що була виготовлена на території держави, але не мала

Державне регулювання імпортозаміщення – це процес застосування механізмів, інструментів та засобів з переважанням економічного підходу в цілях зміцнення конкурентоспроможності і розвитку вітчизняного виробництва, розвитку внутрішнього ринку та активізації зовнішньо- і внутрішньоторговельної посередницької та іншої економічної діяльності, що реалізується із застосуванням:				
Методів		Напрямів	Механізмів	Інструментів та засобів
Адміністративних	Стратегія реалізації імпортозамінної політики	Модернізації та розвитку внутрішнього виробництва, підвищення купівельної спроможності та зміни купівельних пріоритетів населення	Економічних; організаційних; інституційно-правових; інституційно-проектних; соціально-психологічних; інформаційних	Посилення податкового, тарифного та фіскального навантаження на імпорт; контролю якості та рівня витрат в усіх сферах суспільного відтворення; ускладнення умов технічного регулювання; ускладнення валюто обмінних операцій та жорсткий контроль курсу валюти; конвергенції умов функціонування та техніко-технологічного забезпечення внутрішнього виробництва; посилення взаємозв'язків внутрішнього виробничого комплексу з імпортом
Економічних		Тарифного і нетарифного (адміністративного, регуляторного, фіскального, антимонопольного, цінового, ін.) обмеження імпорту		реалізації інвестиційно-інноваційних програм в реальному секторі; розвитку вертикально-функціональної інтеграції; інтелектуалізації економіки та активізації співпраці з науково-технічною сферою; диверсифікації асортиментної політики; програмування провідних ланок та точок економічного зростання; покращення фінансово-інвестиційного та ресурсного забезпечення внутрішнього виробництва, розвитку ринку засобів праці; розширення програм інформаційно-маркетингової підтримки вітчизняного виробника

зовнішніх каналів просування, обмежуючи продаж якіснішої імпортової продукції, що не сприяло ні розвитку місцевого виробництва ні задоволенню потреб споживача.

На нашу думку, на наявність позитивного ефекту від реалізації політики імпортозаміщення чи не найбільшою мірою впливає ефективність її державного регулювання в поєднанні з чинником довго-, середньо- чи короткострокового періоду реалізації заходів, адже політика імпортозаміщення обмежена в часі та за досягнення належних результатів індустріалізації імпортозаміщення об'єктивно стає менш необхідною. Саме тому важливо узагальнити теоретичні основи застосування державою механізмів, інструментів, засобів та заходів регулювання в аналізованій сфері.

Більшість науковців одностайні в тому, що загалом імпортозаміщення стосується заміни товарів, які імпортуються для продажу на внутрішньому ринку, вітчизняними. Водночас у наукових працях з цієї проблеми порізно узагальнюється об'єкт державного регулювання. Так, Т. Кисіль вбачає в державному регулюванні імпортозаміщення системний підхід, спрямований на зменшення частки імпортованих товарів, а також матеріалів, сировини та комплектуючих, з яких вони виготовляються, забезпечення ширшого завантаження виробничих потужностей, підвищення ефективності внутрішнього виробництва та удосконалення контролю за якістю товарів і послуг, способів їх просування, функціонуванням внутрішнього ринку [4, с. 66].

На думку Г. Ортіної, регулювання імпортозаміщення є стратегією та спрямовується на забезпечення розвитку внутрішнього ринку на основі зміцнення національного виробництва шляхом проведення протекціоністської політики і підтримки твердого курсу національної валюти [5, с. 27].

Як зазначає А. Макаров, об'єктом імпортозаміщення є система заходів досягнення цілей з обсягів та структури виробництва вітчизняної продукції, процес зменшення чи припинення імпорту певних товарів шляхом їх заміни на внутрішньому ринку країни аналогічними вітчизняними чи більш відповідними споживчим властивостям покупців і за ціновими характеристиками товарів [6, с. 36–40].

Важливим економічним процесом, характерним для імпортозамінного етапу розвитку і модернізації низки галузей та видів економічної діяльності з урахуванням їх конкурентних та географічних характеристик та головним інструментом реалізації державної стратегії розвитку вітчизняного виробництва пропонує розглядати імпортозаміщення А. Семенов [7, с. 12].

Ризики імпортозаміщення аналізуються і в працях С. Сільвестрова та І. Рикової. Науковці за результатами вивчення досвіду Туреччини доходять висновку, що прями обмеження та заборони ввозу на територію країни імпортованих товарів мають переважно негативні наслідки. Тому ефективне імпортозаміщення розглядається як процес переходу до експортоорієнтованої економіки, створення конкурентоспроможного приватного та державного виробництва, здатного вистояти на внутрішньому та зміцнити позиції на зовнішніх ринках, широкомасштабного розвитку співробітництва вітчизняних та зарубіжних підприємств [8, с. 176].

В аналізованому підході також простежується ухил у бік економічного, більшою мірою стратегічного, способу регулювання процесу імпортозаміщення із застосуванням інструменту імплементації іноземного капіталу, техніки та технологій, досвіду і форм менеджменту, комерційних зв'язків у цілях створення спільних виробництв, що в короткостроковій перспективі вигідне (передусім з огляду

на налагодження нових відносин і проникнення на ринок для імпортерів товарів і послуг, але в довгостроковій – для вітчизняних виробників, які, покращуючи ресурсне забезпечення, інтелектуально-кадровий капітал та навички, мають змогу розширити обсяги і номенклатуру виробництва продукції, спрямувати значні її обсяги на внутрішній та зовнішній ринки.

Перебуваючи на значно нижчому рівні соціально-економічного розвитку, окремі країни Східної та Південно-Східної Азії – Сінгапур, Тайвань, Південна Корея, Гонконг – обрали на початку 70-х років ХХ століття стратегію інтенсивної модернізації та імпортозаміщення. Її можна охарактеризувати як «фокусоване зростання», що полягає у швидкому впровадженні найновіших технологій у виробництво товарів, за якими досягаються лідируючі ринкові позиції (програмне забезпечення, електротовари, технології, пристрої, послуги інжинірингу та програмування, фармацевтична продукція тощо). Дохід, що отримується у галузях-лідерах, надалі спрямовується на розвиток соціальної та виробничої інфраструктури [10].

Такий стратегічний підхід характеризувався ще вищою ефективністю і сьогодні більшість країн, які його застосували, вийшли на провідні позиції в системі міжнародного поділу праці та розвитку світового господарства. Але слід звернути увагу на особливість державної політики щодо забезпечення невинного збільшення частки високотехнологічних галузей реального сектору економіки. Можливо, це й була головна особливість успішної реформи.

Що ж до України, то про високий рівень імпортозалежності національного господарства України та його посилення упродовж 2009–2013 рр. свідчать низькі значення коефіцієнтів покриття експортом імпорту. Так, загалом по товарах і послугах цей показник становив у 2013 р. 0,9 (рис. 2). Тобто обсяги імпорту перевищували на близько 10% обсяги експорту. Проте за товарами ситуація гірша – коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,82 (на 0,08 в. п. менше, причому цей розрив не скорочується за увесь аналізований період).

З рис. 2. можемо спостерігати покращення конкурентоспроможності вітчизняних товарів у торгівлі з країнами СНД. Так, якщо ще у 2008 р. імпорт товарів на 31% перевищував експорт, то у 2013 р. – лише на 21%, і щороку спостерігається тенденція лише до покращення ситуації. Натомість із країнами ЄС (28) ситуація зі співвідношенням експорту та імпорту упродовж 2011–2013 рр. різко погіршилася, і аналізований показник становив 0,62. Таким чином, профільним органам державного управління доцільно працювати над збереженням (використанням) ситуації щодо покращення конкурентних позицій вітчизняних товарів порівняно з товарами з країн СНД, а також над зміненням негативної тенденції та впровадженням і використанням переваг конкуренції порівняно з товарами з країн ЄС (28). На наш погляд, тут є два шляхи вирішення проблеми: (1) створення і підтримка принципово нових товарів (унаслідок активізації інноваційної та інтелектуальної творчої діяльності у сфері створення і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, розвитку співробітництва секторів освіти, науки, дослідної сфери, інновацій та венчурного бізнесу); (2) започаткування практики співробітництва й аутсорсингу вітчизняних підприємств для іноземних компаній. Водночас конкурувати пропозицією аналогічних товарів, на нашу думку, безперспективно.

Потрібно звернути увагу на наявність суттєвих регіональних диференціацій в імпортозалежності. Так, якщо у 2013 р. коефіцієнт покриття експортом імпорту в середньому по державі становив 0,82, то в семи регіонах

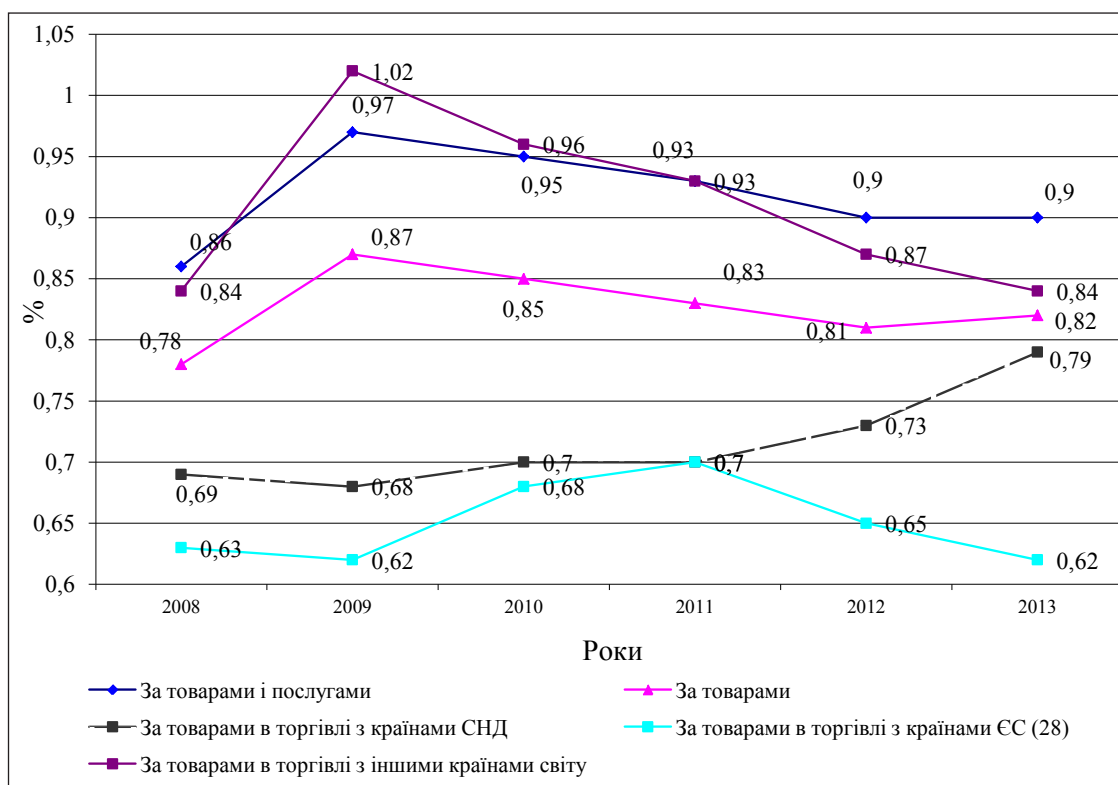

Рис. 2. Коефіцієнти покриття експортом імпорту в Україні у 2008–2012 рр. [9, с. 12–15]

(Чернівецька – 0,79, Закарпатська – 0,63, Волинська – 0,58, Львівська – 0,49, Одеська – 0,47, Київська – 0,42 області та м. Київ – 0,46) його значення було ще нижчим, що негативно. Але така ситуація є наслідком не вищої імпортозалежності, а того, що ці області є основними митними територіями, і імпортна продукція у більшій своїй частині офіційно «заходить» в Україну саме через ці регіони, надалі розповсюджуючись решту територіями держави.

Втім, певні прикладні висновки щодо регіональних аспектів імпортозаміщення можна зробити за результатами аналізу показника «коефіцієнт покриття експортом імпорту» за регіонами України і відхилення фактичних значень для кожного регіону від середнього (із застосуванням коефіцієнту дисперсії), його результати відображені в таблиці 2.

Як бачимо, області України, що потрапили до першої і другої груп, характеризуються найкращим співвідношенням обсягів експорту до обсягів імпорту. Причинами цього стали розвиток внутрішнього виробництва та його експортних можливостей, захист внутрішнього ринку від імпортних товарів шляхом підтримки місцевого виробника, наявність природно-сировинних ресурсів, що скеровуються на експорт.

На нашу думку, позитивну практику регулювання імпортозаміщення та державної структурної політики в цій сфері доцільно перенести на регіони групи 3 для покращення співвідношення між експортом і імпортом товарів. Натомість на території регіонів, що потрапили до групи 4, можуть реалізовуватися заходи в межах організаційно-економічного механізму державної політики імпортозаміщення, спрямовані на застосування економічних і адміністративних обмежень проходження на внутрішній ринок товарів, виготовлених не на території України.

Зробімо ще й такий важливий висновок. Здійснення моніторингу міри імпортозалежності (як стану, так і динаміки) на державному, регіональному чи місцевому рів-

нях та прийняття за його результатами адекватних і ефективних управлінських рішень потребує обґрунтування критичних значень головних показників, за перевищення яких є підстави стверджувати про настання загрозової для внутрішнього ринку та соціально-економічної сфери ситуації.

Сьогодні в економічній літературі обмеженою є чисельність підходів та спроб до обґрунтування методики розрахунку значень таких показників. Зокрема, офіційною Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України від 02.03.2007 р., затвердженою Міністерством економічного розвитку і торгівлі України [2], передбачені порогові значення таких показників: «частка імпорту у внутрішньому споживанні держави» на рівні 30%, «частка імпорту продовольства у внутрішньому споживанні держави» – 25%, «частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі» – 30%, «коефіцієнт покриття імпорту експортом» – 1, «відношення імпорту до ВВП» – 50%.

На нашу думку, застосування цих критеріїв можливе, але на макроекономічному рівні для економіки загалом. Такий підхід неможливо застосувати, наприклад, на регіональному чи місцевому рівні (де показники можуть бути вищими, але загалом по державі – прийнятними або навпаки) чи для окремих товарів і товарних груп. Адже для окремих з них імпорту може становити і 100%, та це не матиме ніякого значення для безпеки внутрішнього ринку й економіки (наприклад, йдеться про товари розкоші) та навпаки – імпорту може становити на певні товари менше 30%, але це формуватиме суттєву загрозу для внутрішнього ринку. Це, наприклад, товари, які становлять велику частку в обсягах внутрішнього споживання, від яких залежна діяльність стратегічних підприємств чи життєздатність населення, які не виготовляються на території держави, є товарами щоденного вжитку і масового попиту.

Результати групування регіонів України за значеннями коефіцієнта покриття експортом імпорту у 2013 р. та характеристики груп [9]

Групи	Регіони	Інтервали значень коефіцієнтів покриття експортом імпорту	Характеристики груп
1	Кіровоградська, Донецька, Полтавська, Миколаївська області	2,17–3,53	Регіони з найбільшим перевищенням обсягів експорту над обсягами імпорту, для яких характерні дещо менша залежність від імпорту та вищий рівень експортного потенціалу
2	Запорізька, Луганська, Дніпропетровська, Житомирська, Черкаська, Рівненська, Сумська, Вінницька, Херсонська області	1,99–2,16	Регіони з перевищенням експорту над імпортом
3	Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська, Харківська, Івано-Франківська, Чернівецька області	0,78–1,98	Регіони зі збалансованим співвідношенням експорту та імпорту
4	Закарпатська, Волинська, Львівська, Одеська, Київська області, м. Київ	0–0,77	Регіони з критично низькими значеннями та надмірним перевищенням імпорту над експортом, оскільки через їх територію здійснюється митне оформлення імпорту (є джерелом постачання на внутрішній ринок товарів)

Висновки. У результаті аналізу економічної природи, функцій та соціально-економічної ролі імпортозаміщення встановлено, що це напрям державної структурної політики, метою якого є покращення співвідношень вітчизняного виробництва, імпорту та продажу на внутрішньому ринку товарів і послуг, що реалізується шляхом стимулювання розвитку і покращення конкурентних позицій реального сектору економіки, стримування імпорту з застосуван-

ням тарифних і нетарифних обмежень, збільшення обсягів експорту та покращення торговельного балансу країни. На основі поєднання адміністративних та економічних методів, а також принципів підходів формується стратегія імпортозамінної індустріалізації з її економічними, організаційними, інституційно-правовими, інституційно-проектними, соціально-психологічними та інформаційними механізмами, характерними для них інструментами і засобами.

Список використаних джерел:

1. Попова О.И. Импортозамещение как условие развития машиностроительного комплекса региона. Устойчивое развитие территорий, отраслей и производственных комплексов. URL: <http://pdt.vsc.ac.ru/file.php?module=Articles&action=view&file=article&aid=2111>.
2. Україна. Міністерство економіки. Наказ. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України № 60 від 02.03.2007 р. URL: <http://www.me.gov.ua>.
3. Пазізіна С.М. Імпортозаміщення в системі структурних зрушень виробництва та зовнішньої торгівлі України [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02 / Пазізіна Софія Миколаївна; Тернопільський національний економічний університет. Т., 2012. 20 с.
4. Кисіль Т.В. Теоретичні засади використання стратегії імпортозаміщення на промислових підприємствах / Кисіль Т.В. // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2014. № 1. С. 64–71.
5. Ортіна Г. Моделювання розвитку реального сектора економіки як елемент державної антикризової стратегії / Ортіна Г. // Економіка, 2014. № 2 (128). С. 25–29.
6. Макаров А.Н. Імпортозаміщення як інструмент індустріалізації економіки регіона: інноваційний аспект (на прикладі Нижегородської області) / Російський внешнеекономічний вестник. 2011. № 5. С. 36–40.
7. Семенов А.М. Політика імпортозаміщення в розвитку фармацевтичної промисловості Росії / Дис. на стиск. науч. степ. к.е.н. по спец. 08.00.05 – Економіка і управління народним господарством (економіка, організація і управління підприємствами, отраслями, комплексами – промисловість. М.: ФГБОУ ВПО «Російський університет Дружби народів». – 2014. – 166 с.
8. Эффективное государственное управление в условиях инновационной экономики: политика инновационного развития: Монография / [под ред. С.Н. Сильвестрова, И.Н. Рыковой]. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2011. 302 с.
9. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2013 році. К.: Державна служба статистики України, 2014. 156 с.
10. Mahbubani K. 1998. Can Asians Think? Singapore: Time Books International. P. 51.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИМПОРТОЗАМЕЩЕНИЯ И УРОВЕНЬ ИМПОРТОЗАМЕЩЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

Аннотация. В статье проанализированы особенности положительных и отрицательных сторон импортозамещения в трактовке различных ученых. Исследованы теоретические аспекты государственного регулирования импортозамещения, роль государственной политики импортозамещения. Проанализирован уровень импортозависимости национального хозяйства Украины. Исследованы показатели импортозависимости в разных регионах Украины.

Ключевые слова: импортозамещения, теоретические аспекты, уровень импортозависимости, национальное хозяйство Украины.

THEORETICAL ASPECTS OF IMPORT SUBSTITUTION AND THE LEVEL OF IMPORT DEPENDENCE OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Summary. The peculiarities of the positive and negative aspects of import substitution in the treatment of various scholars is analyzed in the article. Theoretic aspects of state regulation of import substitution are investigated. The role of the state policy of import substitution is analyzed. The level of import dependence of the national economy of Ukraine is analyzed. The indexes of the level of import dependence in different regions of Ukraine are investigated.

Key words: import substitution, theoretical aspects, level of import dependence, national economy of Ukraine.

УДК 338.242

Цап М. В.

*кандидат економічних наук,
викладач факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук,
професор факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Tsap M. V.

*PhD in Economics,
Lecturer of the Faculty of International Economic Relations
Uzhgorod National University*

Palinchak M. M.

*doctor of political sciences, professor
the Faculty of International Economic Relations
Uzhgorod National University*

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ**

Анотація. У статті проаналізовано стратегічні пріоритети державної економічної політики імпортозаміщення. Досліджено послідовність реалізації державної політики імпортозаміщення в Україні. Описано два альтернативні та магістральні напрями державної політики імпортозаміщення: економічний, який стимулює розвиток та зміцнення конкурентних позицій вітчизняного виробництва, та адміністративний – реалізацію протекціоністських заходів із недопущення або обмеження можливостей доступу на внутрішній ринок імпортованих товарів та послуг.

Ключові слова: імпортозаміщення, державна економічна політика імпортозаміщення, стратегія, Україна.

Вступ та постановка проблеми. Перехід від командно-адміністративної до ринкової системи господарювання за ще недостатньо сформованого інституційного середовища та необхідних структурних співвідношень в системі національного господарства і внутрішнього ринку генерував в Україні низку негативних тенденцій, серед яких особливо загрозливими є випередження темпів приросту імпорту над економічним зростанням і промисловим виробництвом, послаблення конкурентних позицій вітчизняних виробників товарів (послуг), зокрема кінцевого споживання та з високим рівнем доданої вартості. Тому за таких умов важливим є дослідження пріоритетів державної економічної імпортозаміщення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжними і вітчизняними вченими зроблено значний внесок у дослідження проблем державної структурної політики імпортозаміщення. Проблемам реалізації державної структурної політики включно з покращенням конкурентних позицій суб'єктів реального сектору економіки приділено багато уваги у працях вітчизняних і зарубіжних науковців – О. Амоші, В. Апопія, Л. Бальцеровіча, У. Вайсенбур-

гера, К. Гіршхаузена, О. Ляш, А. Гальчинського, В. Геєця, Г.ж. Колодка, А. Мельник, Б. Мізюка, О. Мних, Т. Осташко, Ю. Сафонова, Л. Федулової, В. Шевчука, С. Юрія та ін.

Мета статті – дослідити стратегічні пріоритети державної економічної політики імпортозаміщення.

Результати дослідження.

Наявність імпорту та певна залежність національної економіки і внутрішнього ринку від імпортованих товарів і послуг не є кардинально негативним аспектом і явищем. Все залежить від обсягів, рівня та структури імпорту, який формує попит та реалізується на внутрішньому ринку. Зокрема, присутність якісної та конкурентоспроможної імпортованої продукції створює здорову конкуренцію товарам вітчизняного виробництва і примушує їх виробників до постійної діяльності із планування, управління якістю та вдосконалення базових характеристик товарів, впровадження для цього інновацій. В іншому разі місцевий виробник зникає до т. зв. «парасолькових» умов протекціоністської політики влади з недопущення на ринок товарів і послуг імпортованої продукції та все менше зацікавлений в удосконаленні продукції та раціоналізації бізнес-процесів.